

Sanja Vulić
Marko Alerić
Zagreb

O HRVATSKOM LEKSIKU NA TEMELJU PRIMJERA IZ ČAKAVSKOGA NARJEČJA

UDK: 811.163.42'28

Rukopis primljen za tisak 08. 09. 2009.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Silvana Vranić i Robert Hajszan

Pojedine riječi koje se susreću u čakavskom ili u kajkavskom narječju, vrlo se često smatraju posebnošću toga narječja, bez potrebne provjere njihove upotrebe u organskim idiomima ostalih hrvatskih narječja. U ovom se radu, na temelju konkretnih primjera, pozornost posvećuje riječima koje su zajedničke čakavskim i kajkavskim organskim idiomima, odnosno čakavskim i štokavskim mjesnim govorima, ili pak govorima svih triju hrvatskih narječja. Zaključuje se da je takav zajednički temeljni hrvatski leksik znatan, ali do sada nedovoljno istraživan.

Ključne riječi: hrvatski leksik, čakavsko narječje

Pojedine riječi koje se susreću u čakavskom ili u kajkavskom narječju, vrlo se često smatraju posebnošću toga narječja, bez potrebne provjere njihove upotrebe u organskim idiomima ostalih hrvatskih narječja. Takve su riječi vrlo često sastavnim dijelom temeljnoga hrvatskoga leksika, tj. leksika svih triju hrvatskih narječja. Naime, kada se govori o štokavskom narječju, često se zaboravlja da je arhaična štokavština također sastavnim dijelom toga narječja. U skladu s tim, zanemaruje se i činjenica da je naglasni i glasovni sustav, a

također i morfološki sustav arhaične štokavštine znatno bliži čakavštini i kajkavštini nego novoštokavštini. Isto se može reći i za leksik, posebice za onaj leksički sloj iz razdoblja prije velikih migracija izazvanih osmanlijskom najezdom, tj. iz razdoblja kada su hrvatska narječja i dijalekti sadržavali neusporedivo manje posuđenica nego danas. Zato nije slučajno što se kao leksičke specifičnosti pojedinoga narječja, te sukladno tomu kao posebnosti pojedinoga dijalekta ili skupine govora, nabrajaju brojne posuđenice. Tema je ovoga rada posve suprotna. Umjesto na posuđenice, pozornost je usmjerena na temeljni hrvatski leksik, i to ponajprije na primjerima iz čakavskoga narječja. Leksičke potvrde iz čakavskoga narječja uspoređuju se s leksičkim potvdama u kajkavskim i hrvatskim štokavskim idiomima,¹ ponajprije organskim, a u manjoj mjeri iz pisane tradicije. Dio leksičke građe prikupljen je terenskim istraživanjima, prema kazivanjima izvornih govornika.²

Pritom je dio takvih riječi u hrvatskim standardnojezičnim priručnicima, ili pak u Akademijinu rječniku, proglašen kajkavizmima. Tako se, primjerice, u hrvatskom jezikoslovlju 20. stoljeća ustalilo mišljenje da je imenica *rubac* kajkavizam. To je smatrao i jezikoslovac Ljudevit Jonke (Jonke 1965: 191). Ta riječ zaista jest uobičajena i u kajkavskim organskim idiomima, ali svrstavanjem riječi *rubac* među kajkavizme, zapravo se predmnijeva da ostali Hrvati tu riječ nisu rabili do uspostave jedinstvenoga književnoga jezika. Međutim, riječ *rubac* pripada staromu sloju hrvatskoga leksika svih triju narječja, ali je s vremenom u brojnim čakavskim govorima tu riječ potisnuo romanizam *facol*, *facolet*, *faculet* i sl., a u štokavskim se govorima počeo rabiti ili taj romanizam, ili romanizam *šudar*, ili turcizam arapskoga podrijetla *marama*. Ipak, i danas ima čakavskih govora u kojima se još uvijek rabi riječ *rubac*, npr. *rubâc* u Kompolju kraj Otočca u Gackoj (Kranjčević), *rubâc* u Senju (Moguš), *rübâc* u Crikvenici (Ivančić-Dusper), Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić) i Grobniku, u potonjem usporedno s romanizmom *facol* (Lukežić i Zubčić), *rubêc* u Vrniku na Krku. U staroj hrvatskoj dijaspori redovito se rabi ta hrvatska riječ u govorima svih triju

¹ Izvori za potvrdu uporabe pojedinih riječi u čakavskim idiomima su ovi: Balaž 1991.; Baničević 2000.; Cebalo 2005.; Czenar 1981.; Dulčić i Dulčić 1985.; Geić i Slade Šilović 1994.; Hajszan 1991.; Hamm, Hraste i Guberina 1956.; Houtzagers 1985.; Ivančić-Dusper 2003.; Jurišić 1973.; Kalsbeek 1998.; Koschat 1978.; Kranjčević 2004.; Kustić 2002.; Lučić 1997.; Lukežić i Zubčić 2007.; Mahulja 2006.; Maričić Kukličanin 2000.; Martinović 2005.; Matković 2004.; Milevoj 1992.; Milevoj 1994.; Moguš 2002.; Mohorovičić-Maričin 2001.; Neweklowsky 1978.; Neweklowsky 1989.; Nikolić 2000.; Oštarić 2005.; Piasevoli 1993.; Radulić 2002.; Ribarić 1940.; Roki-Fortunato 1997.; Rusković Tićo 2001.; Ružić Sudčev 1999.; Sokolić-Kozarić i Sokolić-Kozarić 2003.; Tičić 2004.; Turčić 2002.; Turina i Šepić-Tomin 1997.; Velčić 2003.; Vlahov 1996.; Vodopić 2006.; Vuković 2001.; Vulić i Maresić 1997.; Vulić i Maresić 1998. Idući su izvori za potvrdu uporabe pojedinih riječi u kajkavskim idiomima: Bujan-Kovačević 1999.; Houtzagers 1999.; Krpan 1983.; Lipljin 2002.; Malnar 2002.; Maresić 1996.; Maresić 1999.; Maresić i Menac-Mihalić 2008.; Večenaj i Lončarić 1997. Uporabne potvrde u hrvatskim štokavskim idiomima preuzete su iz ovih izvora: Bego-Urban 2003.; Breu i Piccoli 2000.; Gusić 2004.; Jakšić 2003.; Japunčić 1996.; Peić i Bačlija 1990.; Sekulić 2005.; Tornow 1989.

² Ostalu čakavsku leksičku građu terenskim je istraživanjem prikupila Sanja Vulić u Vrniku na Krku, u Oštarijama u središnjoj Hrvatskoj, zatim u Židanu, na Prisiki, u Koljnofu i Bizonji u Mađarskoj, u Pinkovcu, Frakanavi, Velikom Borištofu, Cogrištofu, Trajštofu i Pandrofu u Austriji, u Novom Selu u Slovačkoj, a također i štokavsku leksičku građu iz govora Sonte u Bačkoj, iz Rekaša u Rumunjskoj te grada Dubrovnika. Ostalu kajkavsku leksičku građu prikupio je Marko Alerić u Klenovniku, Zlataru i Zaboku te prema kazivanju dr. sc. Alojza Jembriha, rodom iz Grgurovca Veterničkoga.

narječja, npr. *rûbac* u čakavskom Vorištanu (Koschat 1878: 260) i štokavsko-čakavskoj Čembi (Neweklowsky 1978: 336), *rûbāc* na čakavskim Stinjakima (Neweklowsky 1989.), *rûbac* u arhaičnoj štokavštini Hrvatskoga Cikljinu i Staroga Hodasa (Tornow). Vrlo su rijetki govori u kojima se rabi romanizam *facuol* kao npr. u čakavskom Židanu u zapadnoj Mađarskoj (Neweklowsky 1978: 336). Sukladni su tomu i podatci jezikoslovca Petra Skoka o uporabi riječi *rubac* u 15. st. u Hrvatskoj, također više potvrda iz Like i Žumberka (Skok 1973: 163).

Danas se riječ *oganj* smatra stilski obilježenom u hrvatskom standardnom jeziku. U prošlosti se rabila u čakavštini, štokavštini i kajkavštini, o čem npr. svjedoče i primjeri iz rječnika Vladimira Mažuranića, te primjeri iz *Rječnika kajkavskoga književnoga jezika*. U Vrančićevu rječniku nalazimo *ogany* (tj. *oganj*) (Vrančić: 46). U čakavskim organskim idiomima ta je riječ uobičajena, npr. *ogan(j)* u Visu na Visu (Ròki - Fortunāto), *ogònj* u Brusju na Hvaru (Dulčić), *ògānj* u Selcima na Braču (Vuković) i na otoku Drveniku (Vulić 2000: 614), *òganj* na otoku Vrgadi (Jurišić), u Salima na Dugom otoku (Piasevoli), u Kukljici na Ugljanu (Maričić-Kukljčanin), na otoku Rivnju (Radulić), u gradu Pagu (Kustić), *ogan* u Vodicama kraj Šibenika (Vlahov), *ogānj* u Povljani na Pagu (Tičić), na otoku Uniju (Nikolić), u Belom na Cresu (Velčić), *oganj* u Pijavičinu na Pelješcu (Rusković Tićo), u Kolanu na Pagu (Oštarić), na Stinjakima (Neweklowsky 1989.) i u Oštarijama, *ogānj* u Senju (Moguš), Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić) i Crikvenici (Ivančić-Dusper), *ogānj* na otoku Ižu (Martinović), u Bakarcu i Škrpljevu (Turina i Šepić-Tomin), u Rukavcu kraj Rijeke (Mohorovičić-Maričin), na Grobnščini (Lukežić i Zubčić), u Kompolju u Gackoj (Kranjčević), u Klimpuhu u austrijskom Gradišću (Vulić i Maresić 1997: 382), *ogān* na otoku Susku (Hamm, Hraste i Guberina: 170), *ogènj* u Omišlju (Mahulja) i Vrbniku na Krku te Orlecu na Cresu (Houtzagers 1985.), *òganj* u Vodicama u Istri (Ribarić), *ogònj* u Buzetu u Istri (Skok 1972: 546), *ògai* u Celindofu u austrijskom Gradišću (Koschat 1878: 240). Isto je u Gradišću u štokavsko-čakavskim idiomima, npr. *ogānj* u Čembi (Neweklowsky 1978: 331) i štokavskim govorima, npr. *oganj* u Marofu, Hrvatskom Cikljinu i Bandolu (Tornow). U skladu s tim načinjena je i tvorenica *ognjobranac* u značenju 'vatrogasac' koja je uobičajena u gradišćanskohrvatskim idiomima. Da se u novoštokavskim ikavskim govorima ta riječ rabila od starine, pokazuje primjer *oganj* iz govora moliških Hrvata u Kruču (Breu i Piccoli), a susreće se i u današnjim govorima toga štokavskoga dijalekta, npr. *òganj* u Svetom Roku u Lici (Japunčić). Autohtono stanovništvo grada Dubrovnika također rabi riječ *oganj*. Obična je i u kajkavskim mjesnim govorima u različitim fonološkim inačicama.

Umjesto u Hrvata vrlo uobičajene riječi *propuh*, Maretić preporučuje *promaha*. U čakavaca se imenica *propuh* susreće na širokom području, npr. *propuh* u Visu na Visu (Ròki - Fortunāto) i Pićnu u Istri (Ružić Sudčev), *pròpuh* u Brusju (Dulčić) i Vrboski na Hvaru (Matković), u Orbanicima kraj Žminja (Kalsbeek 1998: 531), na otoku Ižu (Martinović), *pròpuh* u Grobniku (Lukežić i Zubčić), u Belom (Velčić) i u Orlecu na Cresu (Houtzagers 1985.). Potvrđena je i u arhaičnim štokavskim govorima u Slavoniji, npr. *propuv* (Jakšić). Sukladno tomu susreće se i glagol *propuhat*, npr. u Omišlju na Krku *propuhàt* (Mahulja). Ta se riječ rabi i u kajkavskim idiomima.

Imenica *zdenac* također pripada staromu hrvatskomu leksičkomu fondu. U čakavskim je govorima sačuvana, ako u svijesti govornika uopće ima taj pojam,³ npr. *zdēnac* u Brusju na Hvaru (Dulčić) i u Oštarijama, *zden̄ac* u Belom na Cresu (Velčić). U Kompolju se imenica *zdēnc* rabi kao stari naziv za jedan određeni bunar (Kranjčević), pa je praktički onimizirana. Osobito je dobro ta riječ sačuvana u čakavskim govorima u austrijskom Gradišću, npr. *zđinac* na Stinjakima (Neweklowsky 1989.), *zdēn̄ac* u Pajngрту (Koschat 1978: 293) te u zapadnoj Mađarskoj, npr. *zdiēn̄ac* u Bizonji. Realizacija *zdēnac* uobičajena je i u arhaičnim štokavskim govorima u austrijskom Gradišću, npr. u Bandolu, Ključarevcima i Hrvatskom Cikljinu (Tornow). U arhaičnim kajkavskim govorima u Umoku i Vedešinu u sjeverozapadnoj Mađarskoj rabi se inačica *zdēneč* (Houtzagers 1999.). Naravno, ta je riječ, u različitim fonološkim inačicama, imanentna i brojnim drugim kajkavskim organskim idiomima.

Maretić riječ *gunj* opisuje kao kajkavizam u značenju 'ćebe', a Pavešić kao grecizam koji »u zapadnim krajevima znači 'pokrivač'«. Mažuranić pak kaže da se ta riječ razvila od srednjolat. *gunnus*. Skok također smatra da je riječ o posuđenici posredstvom latinskoga, koja je proširena na Balkanu, a inače nejasnoga podrijetla (Skok 1971: 634). U hrvatskim se pak mjesnim govorima ta riječ, u značenju 'pokrivač' podjednako često susreće u jugoistočnoj čakavštini kao i u kajkavštini, npr. u čakavaca *gūnj* i *gūnj̄ac* u Brusju na Hvaru (Dulčić), *gūnj* u Visu na Visu (Ròki - Fortunato), *gunjac* u Trogiru (Geić i Slade Šilović) i Vodicama kraj Šibenika. Susreće se i u govorima štokavskoga slavonskoga dijalekta, npr. *gunjac* (Jakšić). Navedeni primjeri nedvojbeno pokazuju da ta riječ pripada temeljnomu hrvatskomu leksiku svih triju narječja.

Staru hrvatsku riječ praslavenskoga podrijetla *tjedan* Maretić je također proglasio kajkavizmom te preporučio *nedjelja*⁴ i *sedmica*. Za razliku od toga autora, Pavešić upozorava: »*tjedan* stara je naša riječ u živoj upotrebi u narodnim govorima i u knjiž. jeziku u zapadnim krajevima. Nema razloga zamjenjivati tu riječ riječima *sedmica*, *nedjelja*, pogotovu što je njeno značenje točnije određeno nego njihovo«. Već je Vrančić u svom rječniku zabilježio *tajdan* (tj. *tajdan*) (Vrančić: 44). U današnjim je štokavskim i čakavskim organskim idiomima na obali i otocima hrvatska riječ obično zamijenjena romanizmom. U središnjoj Hrvatskoj u čakavskim Oštarijama je *čēdan*. U čakavskim govorima u dijaspori također se čuva, npr. *ředun* na Stinjakima (Neweklowsky 1989.), *tajēdan* u Pinkovcu, *tajēdan* u Klimpuhu (Vulić i Maresić 1997: 390) i Frakanavi, *tajiēdan* u Pajngрту (Koschat), a isto tako u štokavsko-čakavskim, npr. *tajdan* u Čembi (Neweklowsky 1978: 340) i štokavskim govorima, npr. *tajdan* u Hrvatskom Cikljinu, Bandolu i Rupišću (Tornow). Naravno, uobičajena je i u kajkavaca.

³ Na otocima i obalnom području najčešće uopće ne postoje zdenci nego samo spremišta za kašnicu (zvana *gustirne*, *čatrne* i dr.).

⁴ Brodnjak u svom rječniku navodi da je riječ *nedelja* u značenju 'tjedan' uobičajena u srpskom jeziku. Isto veli i za riječ *sedmica* premda valja imati na umu da se potonja susreće i u brojnim hrvatskim idiomima, npr. u novoštokavskim ikavskim govorima u Dalmatinskoj zagori.

Hrvatski su vukovci imenicu *bjelanjak* proglasili kajkavizmom, pa Tomo Maretić u svom *Jezičnom savjetniku* (1924.) naznačuje da je to kajkavska riječ, za razliku od štokavskoga *bjelance*, ali dopušta i usporednu uporabu riječi *bjelanjak* u književnom jeziku, i to zbog analogije prema riječi *žumanjak*. Razmotrimo li pak stanje na terenu, postaje jasno da se fonološke inačice leksema *bjelanjak* rabe u izvornim mjesnim govorima svih triju hrvatskih narječja, pa ih osim u kajkavštini susrećemo u pojedinim govorima sjeverozapadne čakavštine i arhaične hrvatske štokavštine, tj. u pojedinim govorima slavonskoga dijalekta štokavskoga narječja. Tako se npr. u čakavskom Pićnu u Istri govori. *belnjok* (Ružić Sudčev 1999.), u Kastvu *bělnjak* (Lučić 1997: 141)⁵, a u pojedinim govorima slavonskoga dijalekta *bilanjak*, odnosno *belanjak*, premda ima i govora u kojima se rabi tvorbeno inačica *bilanjac* (Jakšić 2003.). U kajkavskom su narječju potvrđene različite fonološke inačice te riječi⁶. Unatoč takvoj raspodjeli u hrvatskim organskim idiomima, Akademijin rječnik upućuje na *bjelance*. Suvremeni hrvatski jezikoslovni priručnici prihvaćaju riječ *bjelanjak*.

O riječi *dotepenac* hrvatski su jezikoslovci imali različito mišljenje. Pavešić je npr. preporučuje kao vrlo izražajnu pogrdnicu, a Maretić je u svom savjetniku uopće ne spominje. Budući da u štokavskim govorima slavonskoga dijalekta također susrećemo riječ *dotepenac* (Jakšić), ta riječ također nije isključivo kajkavska. Usto valja imati na umu da su se glagoli *dote(p)st se*, *pote(p)st se* rabili ili se još uvijek rabe u svim trima hrvatskim narječjima, pa osim tvorbeno inačice *dotepenac* susrećemo u istom značenju tvorbeno inačicu *dotepnják* u starom štokavskom dijalektu u austrijskom Gradišću, npr. u govoru Hrvatskoga Cikljinu (Tornow 1989.) te tvorbeno inačicu *dotepûh* u čakavskom Kastvu (Lučić).⁷ Maretić je potonju tvorbeno inačicu proglasilo kajkavizmom te pogrješno tumači podatak iz Akademijina rječnika: »*dotepuh*, isto što i došljak, ali s preziranjem, jamačno kajk.«

Za etimologijski srodnu imenicu *potepuh* Maretić navodi da je kajkavizam. Zapravo je to opet jedan od leksema staroga hrvatskoga nenovoštokavskoga leksičkoga fonda, koja se rabi u kajkavštini i sjeverozapadnoj čakavštini, a u dijaspori u arhaičnim štokavskim govorima. U čakavaca se npr. rabi *potepûh* u govoru Bakarca i Škrljeva (Turina i Šepić-Tomin 1977.), u grobničkom govoru *potepûh* usporedno s tvorbenom inačicom *potepènac* (Lukežić i Zubčić 2007.), a u Rukavcu kraj Rijeke *potepûh* i mocijska izvedenica za žensku osobu *potepûša* (Mohorovičić-Maričin 2001.). U arhaičnom štokavskom govoru Podgorja u austrijskom Gradišću također je uobičajena riječ *potepûh* (Tornow 1989.).

Riječ *krstitke* obično se smatra kajkavizmom, nasuprot štokavskom *krštenje*. Međutim, u arhaičnim govorima svih triju hrvatskih narječja u dijaspori rabi se ta riječ, npr. *krstitke* u štokavskom Hrvatskom Cikljinu (Tornow 1989.) te u temeljno čakavskom Pinokvcu (Hajszan 1991: 111) i Velikom Borištofu u Gradišću, ili npr. u inačici *kerstitke* u čakavskom govoru Prisike u zapadnoj Mađarskoj⁸. Naravno, rabe tu riječ i kajkavci.

⁵ U glavnini čakavskih idioma ipak prevladavaju tvorenice sa sufiksom *-ance*, rjeđe sa sufiksom *-ince*.

⁶ U kajkavskoj pisanoj tradiciji potvrđen je *belanak* (Finka 1984.-2005.).

⁷ U čakavskom govoru Grobnika rabi se glagol *došest se* (Lukežić i Zubčić 2007.).

⁸ Inače se kod čakavaca susreću i tvorbeno inačice *krstícija*, npr. na otoku Ravnju (Radulić 2002.) i *krstínci* u Povoljani na Pagu (Tičić 2004.).

Izvedenicu *gladuš* ‘stalno gladan čovjek’ Maretić je proglasio kajkavizmom (te preporučio *gladnik, gladnica*), premda se susreće i u čakavskim govorima, npr. *gladuš* u Kukljici na Ugljanju (Maričić Kukljičanin 2000.) i u mjestu Sali na Dugom otoku (Piasevoli 1993). U čakavskom govoru grada Trogira rabi se inačica *gladnūš*. Potvrđena je naravno i među kajkavcima.

Mažuranić je primijetio da se u povijesti hrvatskoga jezika značenje riječi *zelje* kreće u rasponu od semantički širokoga ‘bilje općenito’, preko značenja ‘povrće općenito’, do preciziranoga značenja ‘kupus’. Skok također navodi oba spomenuta značenja, s primjerima iz Vodica u Istri i Žumberka u značenju ‘kupus’ (usp. Skok 1973: 648). Sukladno tomu, u potonjem se značenju riječ *zelje* u različitim fonološkim inačicama ne susreće samo u kajkavštini nego i u sjeverozapadnoj čakavštini, npr. *zèlje* u Senju (Moguš), Kmpolju (Kranjčević), u Oštarijama, u Pajngрту u Gradišću (Koschat 1978: 294), *zèlji* u Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić), *zelē* u Crikvenici (Ivančić-Dusper), *ziēje* u Frakanavi, *zēje* u Pinkovcu, *zelje* u Pićnu (Ružić Sudčev), *zielje* na Stinjakima (Neweklowsky 1989.) i Čembi (Neweklowsky 1978: 344). U novoštokavskom ikavskom govoru Sv. Roka u Lici također se rabi riječ *zèlje* u značenju ‘kupus’ (Japunčić).

Onomatopejsku riječ *štrōpot* Maretić je smatrao kajkavizmom. Ta se riječ međutim rabi u svim trima hrvatskim narječjima, a ne samo u kajkavštini. Tako npr. u čakavštini susrećemo *štrōpot* u čakavskom govoru Trogira (Geić i Slade-Šilović), zatim u mjestu Sali na Dugom otoku (Piasevoli), u inačici *stropid* u čakavskom Visu na Visu (Ròki - Fortunato), *štrōpot* u Belom na Cresu (Velčić), a ima i primjera iz hrvatskih štokavskih govora, npr. *štrōpot* u govoru Sv. Roka u Lici (Japunčić). Primjeri nedvojbeno pokazuju da *štrōpot* podjednako pripada čakavskom i kajkavskom leksičkomu fondu pa se u hrvatskom jeziku ne može smatrati kajkavizmom.

Za imenicu *rublje* Jonke navodi da je kajkavskoga podrijetla (Jonke 1965: 191). U mjesnim je pak govorima ta riječ česta u potomaka iseljenika iz 16. stoljeća, npr. *rublje* u štokavsko-čakavskoj Čembi (Neweklowsky 1978: 336), u čakavskim Stinjakima (Neweklowsky 1989) i Pinkovcu, te *rubljē* u štokavskim Širokanima, Hrvatskom Cikljinu i Podgorju (Tornow) u austrijskom Gradišću.

Maretić piše da je *vrhunac* kajkavizam, nasuprot štokavskom *vrh*. Upozorava da je *vrhunac* uvršten u Belostenčev, Jambrešićev i Voltićev rječnik. Valja upozoriti da se u potomaka hrvatskih iseljenika iz 16. stoljeća *vrhunac*, u značenju ‘vrh’, susreće u brojnim čakavskim govorima, npr. *vrhūnac* u Pinkovcu, Trajštofu i Pandrofu, *vrhūnāc* u Novom Selu u Slovačkoj, također u štokavskim govorima *vrhunac* u Hrvatskom Cikljinu (Tornow), pa valja pretpostaviti da to nije bio samo kajkavizam.

Za riječ *ladanje* Maretić kaže da je kajkavizam te nastavlja: »ladanje nije ništa drugo do prijevod lat. riječi dominium ili njem. Herrschaft, a štokavski bi ta riječ imala upravo da glasi. vladanje«. I Jonke piše da je ta riječ kajkavskoga podrijetla (Jonke 1965: 191). Pavešić preuzimlje mišljenje da je *ladanje* kajkavizam, a također i objašnjenje te riječi, pa piše »Štokavski oblik bio bi ‘vladanje’, ali ta riječ u štok. nema toga značenja«. Sukladno etimologiju navodi i Skok, te navodi analogne primjere promjene inicijalnoga *vl-* > *l-*

(1972: 258). Isto misli i Mažuranić. Naravno, sam oblik imenice *ladanje* pokazuje da je to bila glagolska imenica izvedena od glagola *ladati se*, a taj glagol susrećemo i u arhaičnom gradišćanskohrvatskom štokavskom dijalektu, npr. u govoru Hrvatskoga Cikljinina *ladati se sich aufführen Otí se lāda kot grof* (Tornow 1989). U čakavskom pak govoru Stinjaka u Gradišću rabi se izvedena imenica *ladarstvo* u značenju 'plemičko gospodarstvo' (Neweklowsky 1989). To pokazuje da je glagol *ladati* (s kojim su u tvorbenoj vezi imenice *ladanje* i *ladarstvo*) u starini pripadao svim trima hrvatskim narječjima, a ne samo kajkavštini. U kajkavskim je organskim idiomima ta imenica i danas razmjerno česta.

Među hrvatske lekseme od starine nedvojbeno valja uvrstiti i imenicu *prisega* (naravno i glagole *priseći*, *prisegnuti* i dr.). Skok navodi veći broj potvrda iz tekstova čakavskih autora, također iz čakavskih govora, te da se rabi i u slavonskom dijalektu (Skok 1973: 44), a Mažuranić iz čakavskih i kajkavskih pravnih spisa. U hrvatskim je rječnicima *prisega* zastupljena već od Vrančića (Vrančić: 52). U današnjim čakavskim organskim idiomima ta je riječ vrlo rasprostranjena, npr. *prisega* u Visu na Visu (Ròki - Fortunāto) te u Kastvu u Istri (Lučić 1997: 175), *pr̃isega* u Kolanu na Pagu (Oštarić), u Belom na Cresu (Velčić), u Kopolju (Kranjčević), u Pinkovcu u Gradišću, *pr̃isega* u Grobniku (Lukežić i Zubčić), *pr̃is̃ega* u Novom Selu u Slovačkoj (Balaž), *pr̃iseg* u Orlecu na Cresu (Houtzagers 1985.), *pr̃iseg* na Stinjakima u Gradišću (Neweklowsky 1989.). U pojedine čakavske rječnike nije uvrštena imenica, ali jest polazni glagol, npr. *pr̃iséc*, *pr̃isegnūt* u rječniku govora Bakarca i Škrljeva (Turina i Šepić-Tomin). Inače je sukladna imenica zabilježena i u arhaičnim štokavskim i u novoštokavskim organskim idiomima u dijaspori, npr. *pr̃isega* u Starom Hodasu u Gradišću i *pr̃iseg* u moliškohrvatskom Kruću u Italiji (Breu i Piccoli). Kajkavski su kazivači također rabili imenicu *prisega*.

Glagol *delati* (naravno, u fonološkim inačicama) zajednička je značajka kajkavštine i sjeverozapadnih čakavskih govora među kojima ima i vrlo arhaičnih. Kad je pak riječ o izvedenoj imenici koja označuje vršitelja radnje, u čakavaca prevladavaju tvorbeno inačice *delavac* u sjeverozapadnoj čakavštini i *delaç* među čakavcima u dijaspori, opet u različitim fonološkim inačicama, npr. *d̃elavac* u Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić 2003.), Crikvenici (Ivančić-Dusper 2003.), Bakarcu i Škrljevu (Turina i Šepić-Tomin 1977.), Grobniku (Lukežić i Zubčić 2007.), Rukavcu kraj Rijeke (Mohorovičić-Maričin 2001.), Kastvu (Lučić 1997: 145), Pićnu u Istri (Ružić Sudčev), Orbanicima kraj Žminja (Kalsbeek 1998: 433), *d̃elavac* u Belom na Cresu (Velčić 2003.), *d̃elavec* u Omišlju (Mahulja 2006.) i Vrbniku na Krku, *d̃elavoc* u Dobrinju na Krku (Turčić 2002.), *d̃elāč* u Štikapronu (Koschat 1978: 197) i Novom Selu (Vulić i Maresić 1998: 500) u Gradišću u Austriji te *đilāč* u štokavsko-čakavskoj Čembi (Neweklowsky 1978: 320). U kajkavskom Umoku i Vedešinu u sjeverozapadnoj Mađarskoj također se govori *delāč* (Houtzagers 1999.), a u kajkavskim Fužinama i fužinarskom kraju *d̃elavec* (Bujan-Kovačević). Fonološka inačica *đilatnik* u čakavskom govoru Poveljane na Pagu (Tičić 2004.) može se smatrati primljenicom iz hrvatskoga književnoga jezika u tom mjesnom govoru.

Mažuranić u svom rječniku osobitu pozornost posvećuje riječi *hudoba* u značenjima 'zloća, zlo djelo i sl.' (usp. Mažuranić: 414-418). Navodi pisanu potvrdu uporabe te

riječi 1497. na području čakavskoga Modruša (usp. Mažuranić: 418). I danas je ta riječ uobičajena u čakavštini. Skok donosi potvrdu iz Smokvice na Korčuli (usp. Skok: 1971: 692). Brojne su i potvrde iz različitih drugih čakavskih govora, npr. *hudoba* 'vrag' i 'zlo' u Lumbardi na Korčuli (Cebalo), u Kuni na Pelješcu⁹ (Vodopić), u Pijavičinu na Pelješcu (Rusković Tićo), u Visu na Visu (Ròki - Fortunato), u Labinu u Istri (Milevoj: 1992), *hudoba* 'zlotvor' i 'čudovište' u Pićnu u Istri (Ružić Sudčev), *hudobà* 'sablasi' i 'vrag' u Selcima na Braču (Vuković), u Brusju na Hvaru (Dulčić), na otoku Vrgadi (Jurišić), u Rukavcu (Mohorovičić-Maričin), na Grobinščini¹⁰ (Lukežić i Zubčić). U značenju 'sablasi' *hudoba* se rabi u mjestu Sali na Dugom otoku (Piasevoli), u Poveljani (Tičić) i Kolanu (Oštarić) na Pagu. Istovjetna se realizacija susreće i u značenju 'zloduh', npr. u govorima Novoga Vinodolskoga (Sokolić-Kozarić) te Bakarca i Škrljeva (Turina i Šepić-Tomin). Imenica *hūdoba* u značenju 'zločestoća' rabi se na otoku Uniju (Nikolić), a u značenju 'vrag' na otoku Ižu (Martinović), u Pagu na Pagu (Kustić), na otoku Susku (Hamm, Hraste, Guberina), u Kastvu (Lučić: 150), u Orlecu na Cresu (Houtzagers: 1985), u Orbančićima kraj Žminja u Istri¹¹ (Kalsbeek 1998: 454). Potonja je realizacija u oba značenja zabilježena u Omišlju na Krku (Mahulja). Naravno, ta se riječ susreće i u kajkavskim govorima, npr. u Fužinama (Bujan-Kovačević), a isto tako i u novoštokavskim govorima na dubrovačkom području, npr. *hudoba paklena* 'vrag, opak čovjek' u Župi dubrovačkoj (Bego-Urban). Usto, u štokavaca u Dalmaciji uobičajena je uzrečica *vrag i hudoba*. Navedeni primjeri pokazuju da se riječ *hudoba* od starine do današnjega doba rabi u svim trima hrvatskim narječjima te da pripada temeljnomu općehrvatskomu leksiku.

Tomo Maretić je u svom jezičnom savjetniku imenicu *prispodoba* te glagol *prisposdobiti*, odnosno nesvršeni *prisposdobljati* proglasio kajkavizmima. To je jedan od primjera koji jasno pokazuje Maretićev nedovoljan interes za hrvatske govore jer te riječi rabe i čakavci, npr. svrš. *prisposdobit* i nesvrš. *prisposdobivāt* u čakavskom govoru mjesta Visa na Visu (Ròki - Fortunato 1997.), svrš. *prisposdobit (se)* i nesvrš. *prisposdobjāt* u grobničkom govoru (Lukežić i Zubčić 2007.). Imenica *prisposdoba* rabi se npr. u čakavskom Kmpolju (Kranjčević 2004.) i u govoru Omišlja na Krku (Mahulja 2006.). U gradišćansko-hrvatskim je idiomima česta imenica *prisposdobljanje*. Naravno, u različitim se fonološkim inačicama susreće i u kajkavskim organskim idiomima.

Maretić je i riječ *spodoba* proglasio kajkavizmom i preporučio *prilika*.¹² Slavko Pavlašić imenicu *spodoba* smatra regionalizmom te preporučuje *prilika, lik*. U Šonjinu je rječniku naznačeno njemačko podrijetlo riječi *spodoba*. Ta riječ pripada staromu hrvatskomu leksičkomu fondu (makar i nije praslavenskoga podrijetla) pa je sastavnim dijelom čakavskoga narječja u kojem se u pojedinim mjesnim govorima pojavljuje u različitim značenjima, npr. *spodoba* 'utvara' u Lumbardi na Korčuli (Cebalo), *spodoba* u Belom

⁹ U tom se govoru riječ *hudoba* rabi i u značenju 'napast'.

¹⁰ U tom se govoru *hudobà* rabi i u značenju 'zao čovjek'.

¹¹ U tom je govoru *hūdoba* potvrđena i u značenju 'gadna, zla osoba'. U potonjem se značenju rabi i u Belom na Cresu (Velčić).

¹² Ta se riječ u hrvatskom književnom jeziku rabi u različitim značenjima.

na Cresu (Velčić), *spòdoba* 'lik, pojava' u Grobniku (Lukežić i Turk), *spòdoba* 'prilika' u Rukavcu (Mohorovičić-Maričin), *spodoba* 'lik, pojava' u Pićnu u Istri (Ružić Sudčev), *spodoba* 'grdoba' u Labinu u Istri (Milevoj 1992.), *spòdoba* 'utvara, rugoba' u Kompolju (Kranjčević).

Premda upozorava kako je u Mikaljin rječnik uvršten glagol *podoban* u značenju 'sličan', Maretić smatra da je takva uporaba u književnom jeziku rusizam (prema rus. *podobnyj*), odnosno bohemizam (prema čeh. *podobný*). Sukladnu inačicu *spodoban* u tom značenju smatra kajkavizmom te preporučuje riječ *sličan*, odnosno *nalik*. Pavešić napominje da je pridjev *podoban* »naša stara riječ s vrlo razvijenim snopom značenja«, a u suvremenom književnom jeziku preporučuje uporabu u značenju 'sposoban za što, odgovarajući'. Mažuranić u svom rječniku navodi niz primjera uporabe inačica *podoban* i *spodoban* u tim značenjima u hrvatskim povijesnim spisima. U prvom hrvatskom značajnom tiskanom rječniku (1595.), temeljenu na čakavštini, kojega je sastavio Šibenčanin Faust Vrančić, uvršten je pridjev *podoban* u značenju 'sličan' (Vrančić: 98). U današnjim se čakavskim mjesnim govorima u značenju 'sličan' također rabi pridjev *podoban*, ali znatno češće *spodoban*, npr. *podòban* u Brusju na Hvaru (Dulčić), *podòbān* i *spodòbān* u Grobniku (Lukežić i Zubčić), *spodòbān* u Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić) i Crikvenici (Ivančić-Dusper), *spodòban* u Bakarcu i Škrpljevu (Turina i Šepić-Tomin), u Belom na Cresu (Velčić),¹³ u Rukavcu (Mohorovičić-Maričin) te u Kompolju (Kranjčević), *spadòban* u Vodicama u Istri (Ribarić), *spodoban* u Labinu (Milevoj) i Pićnu (Ružić Sudčev), *spodòben* u Omišlju (Mahulja) i Vrbniku na Krku, *spodòbun* na Stinjakima (Neweklowsky 1989.), *spuòdoban* u Pajngrtu (Koschat 1978: 267), *spuòdoban* u Novom Selu u austrijskom Gradišću (Vulić i Maresić 1998: 518). Sukladno tomu, govori se *spòdoban* u čakavsko-štokavskoj Čembi (Neweklowsky 1978: 338), odnosno *spòdoban* u arhaičnom štokavskom govoru Bandola (Tornow). Tomu, naravno, valja dodati i različite kajkavske fonološke inačice. Također se u značenju 'slično' u čakavskim govorima rabe prilozi *podòbno*, npr. u Orbanićima kraj Žminja (Kalsbeek 1998: 523) i *spòdòbno* u Kastvu (Lučić 1997: 181). Imenica *spuòdop* u značenju 'sličnost' zabilježena je u govoru Pajngrta u Gradišću (Koschat 1997: 187, 267).

Maretić je pridjev *bedast* svrstao među kajkavizme pa se sukladno tomu može zaključiti da je i imenicu *bedak* smatrao kajkavizmom. Te riječi međutim pripadaju zajedničkomu leksičkomu fondu svih triju hrvatskih narječja, npr. u čakavaca *bèdast* i *bedâk* u govoru Grobnika (Lukežić i Zubčić), *bedâk* na otoku Ižu (Martinović) te u Bakarcu i Škrpljevu (Turina i Šepić-Tomin), *bedâk* u Rukavcu (Mohorovičić-Maričin), *bedak* u Belom na Cresu (Velčić), u Pićnu u Istri (Ružić Sudčev) te na Stinjakima u austrijskom Gradišću (Neweklowsky 1989.), *bedačina* u Omišlju na Krku (Mahulja). Naravno, susreće se i u kajkavaca u različitim fonološkim inačicama, a također u arhaičnoj hrvatskoj štokavštini, npr. *bedâk* u Širokanima i Podgorju (Tornow) u austrijskom Gradišću.

Hrvatski pridjev *darežljiv* i izvedenice od toga pridjeva u Akademijinu su rječniku proglašeni kajkavizmima, a isto tako u Maretićevoj jezičnom savjetniku. Pavešić u svom sa-

¹³ U tom se govoru pridjev *podòban* rabi u značenju 'prikladan' (Velčić).

vjetniku također navodi da su to »kajkavske ... riječi, ali su ušle u knjiž. jezik svih krajeva«. Stanje pak u organskim idiomima jasno pokazuje da nije riječ o tipičnom kajkavizmu, nego o leksemu zajedničkom kajkavštini, velikomu dijelu čakavštine, a također i vrlo arhaičnomu gradišćanskohrvatskomu štokavskomu dijalektu. Naravno, riječ je o različitim fonološkim inačicama toga leksema. Tako se npr. u čakavskom govoru grada Senja rabi *darežljiv* (Moguš 2002.), u čakavskom Kmpolju *darežljiv* (Kranjčević 2004.), u Omišlju na Krku *darežjiv* (Mahulja 2006.), u Belom na Cresu *darežjif* (Velčić 2003.), u Labinu u Istri govori se *darežljif* (Milevoj 1992., 1994.). Čakavci u Židanu u zapadnoj Mađarskoj rabe pridjev *darežjiv* i izvedenu imenicu *darežjivac*. U arhaičnom štokavskom govoru sela Podgorja u Gradišću u Austriji također se rabi pridjev *darežljiv* i imenica *darežljivost* (Tornow 1989.). Pridjev *darežljiv* uobičajen je i u novoštokavskim govorima bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (Sekulić 2005; Peić-Bačlija 1990.). Pretpostavimo li da je u govore bunjevačkih Hrvata, tj. u hrvatske novoštokavske govore, taj pridjev preuzet iz književnoga jezika, ostale potvrde iz mjesnih govora jasno pokazuju da pridjev *darežljiv* i izvedena imenica *darežljivost* pripadaju zajedničkoj hrvatskoj čakavskoj, kajkavskoj i arhaičnoj štokavskoj baštini.

Maretić je i hrvatski pridjev *pospan* proglasio kajkavizmom. Sukladno tomu i Pavešić pridjev *pospan* smatra kajkavizmom, pa kaže da je taj kajkavizam prihvaćen »u suvremenom knjiž. jeziku pored riječi: sanen, dremovan«. A zapravo je riječ o pridjevu koji je u tvorbenoj vezi sa starim glagolom *spati* kojega je postupno u snažno stilski obilježeni leksički sloj književnoga jezika potisnuo od njega imperfektivizacijom izvedeni oblik *spavati*. Da se radi o riječima iz temeljnoga staroga hrvatskoga leksičkoga fonda pokazuju brojne današnje potvrde iz sjeverozapadne čakavštine, npr. *pospan* u Kukljici na Ugljanu (Maričić Kukljčanin), *pòspān* u Grobniku (Lukežić i Turk), *pòspan* u Orlecu (Houtzagers 1985.) i Belom (Velčić) na Cresu te u Orbanićima kraj Žminja (Kalsbeek 1998: 525), *pospānko* u hibridnom štokavsko-čakavskom govoru Čembe u austrijskom Gradišću (Neweklowsky 1978.). Potonja se potvrda rabi i u arhaičnom štokavskom govoru Hrvatskoga Cikljina u Gradišću (Tornow).

Pridjev *prhak* Maretić je uvrstio među kajkavizme u hrvatskom književnom jeziku i preporučio pridjev *buhav*, odnosno *buhavan*. Skok pak navodi potvrde uporabe toga pridjeva u čakavskoj književnosti, npr. s kraja 16. i početka 17. st. u Zdranina Jurja Barakovića, zatim početkom 20. st. u gradišćanskohrvatskoga čakavskoga pjesnika Mate Meršića Miloradića te u čakavskim govorima otoka Krka (Skok 1973: 22). U čakavskim Vodicama u Istri rabi se u inačici *p̃rha*, *p̃rhla*, *p̃rhlo* (Ribarić 1940: 183). Ta je riječ uobičajena u kajkavskim idiomima, i to, prema navodima kazivača, u različitim inačicama. Zbog toga Pavešić pravilno bilježi da je ta riječ zastupljena i u kajkavskom i u čakavskom narječju.

Maretić i pridjev *rahal* označuje kao kajkavizam te preporučuje zamjenu s *buhav(an)* i *šupljikav*. Za Pavešića je *rahao* također kajkavizam, pa taj autor preporučuje zamjenu pridjevima *prhak*, *sipak*, *mekan* ili pak *šupljikav*. Međutim, taj je pridjev dobro poznat i u čakavštini, npr. *rāhal* u Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić), *rāhāl* u grobničkom govoru (Lukežić i Zubčić), *rāhāl* u Rukavcu (Mohorovičić-Maričin), *rāha*, *rāhla*, *rāhlo* u Vodicama u Istri (Ribarić), *rāhē*, *rāhla* u Omišlju na Krku (Mahulja). U Smokvici na Kor-

čuli rabi se izraz *râhla zemlja* za mekani obradivi gornji sloj zemlje (Baničević), u rječnik govora mjesta Sali na Dugom otoku uvršten je prilog *râhlo* 'prhko' (Piasevoli), dok je u Belom na Cresu zabilježena uporaba glagola *râhjat* 'raheliti' i priloga *râhlo* (Velčić). U arhaičnom štokavskom govoru Hrvatskoga Cikljina u austrijskom Gradišću također se rabi pridjev *rahal* (Tornow), a u novoštokavskom ijekavskom idiomu u Župi dubrovačkoj zabilježen je pridjev *rahlo* u srednjem rodu (Bego-Urban). Naravno, u kajkavaca je ta riječ također u uporabi. Navedeni primjeri jasno pokazuju da nije riječ o kajkavizmu nego o jednoj od riječi koje od starine pripadaju hrvatskomu leksiku svih triju hrvatskih narječja.

O pridjevu *nazočan* Pavešić kaže da je to »riječ dobra, ali manje obična nego: prisutan«. U prošlosti je taj pridjev, kao i prilog *nazoči* bio uobičajen među čakavcima, kajkavcima i arhaičnim štokavcima. Mažuranić navodi primjere uporabe priloga *nazoči* u čakavskim pisanim spomenicima u Istri u 13. st., u Brinju u Lici u 15. st. te u Posedarju u Dalmaciji u 16. st. Kasnije su se fonološke inačice pridjeva *nazočan* zadržale uglavnom među kajkavcima. Također su se zadržale u govorima u dijaspori koji su konzervirali staro jezično stanje, pa se npr. u arhaičnom štokavskom dijalektu u austrijskom Gradišću rabi sukladni prilog *nazoči* u govoru Bandola (Tornow), a u čakavskom Pinkovcu pridjev *nazòčni* i od njega izvedena imenica *nazočnòst*. Stjepan Ivšić je pridjev *nazočan* označio kao riječ kajkavsko-čakavskoga podrijetla, na što je podsjetio Lisac (1999: 251).

Za pridjev *oduran* 'ogavan, odvratan, gadan, mrzak' i od njega izvedenu imenicu *odurnost* Maretić kaže da ih književni jezik »može podnijeti«, dok Pavešić kaže »dobre su riječi, poznate i u mnogim narodnim govorima«. Pavešić je to dobro zapazio jer se pridjev *oduran* rabi u brojnim čakavskim govorima, npr. *òduran* u Kukljici na Ugljanu (Maričić Kukljičanin 2000.) i u mjestu Sali na Dugom otoku (Piasevoli, 1993.), *òdurān* na Grobinšćini (Lukežić i Zubčić 2007.). U različitim fonološkim inačicama taj je pridjev čest i u kajkavštini. Premda sa stanovitim značenjskim pomakom, očito je istoga postanja i pridjev *odūren* koji se u čakavskom govoru mjesta Beli na Cresu rabi u značenju 'odvojen od sise ili od vimena' (Velčić 2003.). Ne smije se zaboraviti da je taj pridjev izveden od glagola *oduriti* (*se*) koji se još uvijek rabi u različitim hrvatskim dijalektima. Tako se npr. u pojedinim govorima slavonskoga dijalekta štokavskoga narječja glagol *oduriti se* rabi u značenju 'ogaditi se' (Jakšić), a u čakavskom govoru otoka Vrgade kraj Šibenika *odūrīti* u značenju 'odbiti' (Jurišić 1973.). U čakavskim govorima u dijaspori rabi se niz izvedenica koje su s glagolima *odurati se* i *oduravati se* u izravnoj ili neizravnoj tvorbenoj vezi, npr. glagolske imenice *odur*, *oduranje* i *oduravanje* 'gađenje' te imenica *odurnjak* 'odvratan čovjek', *odura* 'čudovište, grdoba' (Cogrštof u Gradišću), *odūrīja* 'odurnost, prenes. oduran čovjek' u čakavskom govoru Novoga Sela u Slovačkoj (Balaž 1991.).

Prema navodima P. Skoka, pridjev *jalan* rabi se u čakavštini (usp. Skok 1971: 750). I danas se rabi u ponekim čakavskim govorima, npr. u grobničkom govoru pridjev *jālān* (Lukežić i Zubčić), također imenica *jal* i pridjev *jalan* u govoru Kolana na Pagu (Oštarić). Pridjev *jalni* rabio je i gradišćanskohrvatski književnik Mate Meršić Miloradić. Sukladna je tomu i uporaba imenice *jalnost* (koja je izvedena od toga pridjeva) u zapadnougarskih

Hrvata¹⁴ (usp. Skok 1971: 750).¹⁵ Često se susreće i u kajkavštini. U današnjem se hrvatskom književnom jeziku imenica *jal* rabi usporedno s imenicama *zavist* i *zloba*, a pridjev *jalan* usporedno s pridjevima *zavidan*, *zavidljiv*, *zloban*.

Za pridjev *zdvojan* Maretić kaže da je kajkavizam, pa kao bolji u književnom jeziku preporučuje pridjev *očajan*. Za Pavešića »*zdvajati*, *zdvojiti*, *zdvojan*, *zdvojnost* i sl. dobre su riječi, načinjene prema sličnim riječima u drugim evropskim jezicima«. Skok pretpostavlja da bi glagol *zdvajati* te sukladno tomu pridjev *zdvojan* mogao biti prevedenica iz njemačkoga (Skok 1971: 463). Činjenica je da se glagol *zdvojiti* i pridjev *zdvojan*, u različitim fonološkim inačicama, susreću u čakavskim i arhaičnim štokavskim govorima Hrvata u austrijskom Gradišću, npr. u čakavskim Stinjakima *zdvojun* (Neweklowsky 1989.) i Vorištanu *zdvojit* (Koschat 1978: 294), u štokavsko--čakavskoj Čembi *zdvojit* (Neweklowsky 1978: 344), u štokavskom Hrvatskom Cikljinu *zdvojiti* (Tornow), pa se najvjerojatnije nekoć rabio u svim trima hrvatskim narječjima,. U kajkavskih je kazivača česta pridjevna fonološka inačica *zdvojen*.

Maretić za glagol *skončati se* pretpostavlja da je kajkavizam. Taj glagol, međutim, u različitim fonološkim inačicama, također pripada leksičkomu sloju svih triju hrvatskih narječja. U čakavskim se idiomima susreće npr. *skončat* u Smokvici (Baničević 2000.) i Lumbardi (Cebalo 2005.) na Korčuli te u Kolanu na Pagu (Oštarić 2005.), *skoncât* u govoru Visa na Visu (Ròki - Fortunato), *skoncât* u Trogiru (Geić i Slade Šilović, 1994.), *skončati* u Vodicama kraj Šibenika (Vlahov 1996.), *skončâti* u Kukljici na Ugljanu (Maričić Kukljčanin 2000.), *skõnčâti* na otoku Vrgadi (Jurišić 1973.), u mjestu Sali na Dugom otoku (Pisasevoli 1993.) i u Poveljani na Pagu (Tičić 2004.), *skõncât* u Pagu na Pagu (Kustić, 2002.), *skõnčât* u Kompolju u Gackoj (Kranjčević 2004.), *skõnčât* i nesvršeni *skõnčivât* u Omišlju na Krku (Mahulja 2006.), *skõnčât* u Belom na Cresu (Velčić 2003.), u Kastvu u Istri (Lučić 1997: 180) te na Stinjakima u austrijskom Gradišću (Neweklowsky 1989.), *skõnčât* (*se*) u Rukavcu kraj Rijeke (Mohorovičić-Maričin 2001.) itd. Glagol *skončat* 'umrijeti' rabi se i u temeljno čakavskom govoru Pijavičina na Pelješcu (Rusković Tićo 2001.) koji je pod novoštokavskim utjecajem. U arhaičnom štokavskom govoru Podgorja u austrijskom Gradišću također se govori *skõnčati* (Tornow 1989.). Taj je glagol poznat i u hrvatskom novoštokavskom ikavskom dijalektu u Dalmatinskoj zagori i zapadnoj Hercegovini (Gusić 2004.), a uobičajen je u hrvatskim novoštokavskim ijekavskim govorima na dubrovačkom području, npr. *skõnčât* u Župi dubrovačkoj (Bego-Urban 2003.) i u gradu Dubrovniku. Među kajkavcima se taj glagol također susreće.

Glagol *srditi se*, odnosno prefigurirani svršeni *rasrditi* u hrvatskoj se pisanoj tradiciji rabi stoljećima, pa ga susrećemo već u Vrančićevu rječniku (Vrančić: 51). Taj leksikograf bilježi glagol *szarditise* (tj. *srditi se*) i glagolski pridjev *ras-sardyen* (tj. *rasrđen*) (str. 51.). Glagol (*ra*)*srditi se* pripada temeljnomu hrvatskomu leksiku zastupljenomu u čakavštini, kajkavštini, arhaičnoj štokavštini i hrvatskoj novoštokavštini. Npr. u čakavštini *rasrditi se*

¹⁴ Tj. današnjih Hrvata u austrijskom Gradišću i zapadnoj Mađarskoj.

¹⁵ Valja ipak upozoriti da Hrvati u Gradišću i zapadnoj Mađarskoj u tom značenju u pravilu rabe pridjev *nenavidan* i imenicu *nenavidnost*.

u govoru Vodica kraj Šibenika (Vlahov 1996.) i otoka Vrgade (Jurišić 1973.), *srdit se* u Kolanu na Pagu (Oštarić 2005.), *srdit se* u Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić 2003.), *rasrdit se* u grobničkom govoru (Lukežić i Zubčić 2007.), *srdit se* u Orbanicima kraj Žminja (Kalsbeek 1998: 550), *srdit se* u Labinu u Istri (Milevoj 1992.), u čakavskoj dijaspori *ras(e)rdit se* u Stinjakima u austrijskom Gradišću (Neweklowsky 1989.). Jednako je zastupljen u arhaičnim štokavskim govorima, npr. *rasrditi se* u gradišćansko-hrvatskom štokavskom dijalektu u Bandolu u Gradišću, a također u slavonskom dijalektu, npr. *srdit se* u šokačkom govoru Sonte u Bačkoj i u ostalim šokačkim govorima u Bačkoj te u govorima Hrvata u Srijemu (Vulić 2009: 148). Taj se glagol susreće i u govorima hrvatskoga novoštokavskoga ikavskoga dijalekta, npr. *rasrditi* u govoru Sv. Roka u Lici (Japunčić 1996.), a uobičajen je i u govorima bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (Peić i Bačlija 1990.). Valja još spomenuti čestu uporabu imenice *srditost*, npr. u dijaspori *srdituost* u čakavskom Cogrštofu u Austriji (Koschat 1978: 73), odnosno *serdituost* na Prisiki u Mađarskoj. U kajkavštini se također rabi u različitim fonološkim inačicama. Ukratko, glagol (*ra*)*srditi (se)* (uključujući i riječi koje su s tim glagolom u izravnoj ili neizravnoj tvorbenoj vezi) pripada staromu hrvatskomu leksičkomu sloju neovisno o dijalekatnoj pripadnosti.

Glagol *lupiti* u značenju 'ljuštiti, guliti' u organskim je idiomima uobičajen u kajkavštini, ali je isto tako čest i u sjeverozapadnoj čakavštini, npr. *lupit* u govoru Bakarca i Škrljeva (Turina i Šepić-Tomin 1977.) i Beloga na Crecu (Velčić 2003.), odnosno *lūpit* u govoru Novoga Vinodolskoga (Sokolić-Kozarić 2003.) te u crikveničkom (Ivančić-Dusper 2003.), grobničkom (Lukežić i Zubčić 2007.), kastavskom (Lučić 1997: 157) i govoru Rukavca kraj Rijeke (Mohorovičić-Maričin 2001.), Orbanica kraj Žminja (Kalsbeek 1998: 484), također u čakavskim Stinjakima u austrijskom Gradišću (Neweklowsky 1989.). U pićanskom i labinskom govoru u Istri također je zabilježen glagol *lupit* u spomenutom značenju (Ružić Sudčev; Milevoj 1992.), kao i u i štokavsko-čakavskoj Čembi u Gradišću (Neweklowsky 1978: 328). Tvorbeno je s tim glagolom povezana imenica *lupinja* 'ljuska' koja se također rabi u idiomima u Gradišću, npr. u štokavsko-čakavskoj Čembi (Neweklowsky 1978: 168) i čakavskom Šuševu (Czenar 1981: 43). U novoštokavskim ikavskim govorima bunjevačkih Hrvata u Bačkoj također se rabi riječ *lūpinja* u značenju 'ljuska' (Peić i Bačlija 1990; Sekulić 2005.).

Za glagol *smočiti* Maretić navodi da nije samo kajkavski jer su ga zabilježila i nekolicina hrvatskih nekajkavskih starijih leksikografa. Tu postavku potvrđuju i organski idiomi jer se glagol *smočiti* u značenju 'skvasiti, nakvasiti' rabi i u brojnim nekajkavskim govorima, npr. u čakavskima *smočit* u Brusju (Dulčić 1985.) i Vrboski na Hvaru (Matković 2004: 114, 278) te u Senju (Moguš), *smočit (se)* u Visu na Visu (Ròki - Fortunato), *smočiti* u Vodicama kraj Šibenika (Vlahov), *smočiti* na otoku Vrgadi (Jurišić), *smočiti se* na otoku Ižu (Martinović), *smōčit (se)* u Kompolju (Kranjčević).¹⁶ U staroj čakavskoj dijaspori također se rabi taj glagol, npr. *smōčit* u Pajngrtu (Koschat 1978: 266) i Frakanavi. Ima i potvrda iz

¹⁶ Valja upozoriti da se u pojedinim čakavskim govorima glagol *smočiti* rabi u značenju 'zamastiti jelo', npr. u Omišlju na Krku *smočit* (Mahulja).

gradišćansko-hrvatskoga štokavskoga dijalekta, npr. *smočiti* u Starom Hodasu i Podgorju (Tornow), iz slavonskoga dijalekta te novoštokavskoga ikavskoga govora moliških Hrvata u Kruču u Italiji *smočiti* (Jakšić; Breu i Piccoli 2000.), iz novoštokavskih ikavskih govora bunjevačkih Hrvata u Bačkoj *smòčiti* (Peić i Bačlija). Naravno, u različitim fonološkim inačicama rabi se i u kajkavskim govorima.

Glagol *kričati* uobičajen je u hrvatskim organskim idiomima, npr. u čakavštini *kričât* u govoru Visa na Visu (Ròki - Fortunâto), *kričâti* u govoru Sali na Dugom otoku (Piasevoli), *kričât* u govoru Bakarca i Škrljeva (Turina i Šepić-Tomin) te u Vrbiku na Krku, *kričât* u govoru Dobrinja (Turčić) i Omišlja na Krku (Mahulja) te Rukavca (Mohorovičić-Maričin) i Kastva (Lučić 1997: 154), *kričat* u govoru Kompolja (Kranjčević) i Pajngrta u Gradišću (Koschat 1978: 222). Susreće se i u štokavštini, npr. *kričati* u arhaičnim štokavskim govorima Hrvatskoga Cikljina, Podgorja i Poljanaca u austrijskom Gradišću, također u novoštokavskoj Župi dubrovačkoj (Bego-Urban). Rabi se i u različitim kajkavskim govorima.

Prezentske oblike glagola *velim*, *veliš* i imperfekt *veljah*, *veljaše* Pavešić je smatrao sastavnim dijelom hrvatskoga književnoga jezika. Vrančić je u 16. stoljeću taj glagol zabilježio u infinitivu *veliti* (Vrančić: 28) i prezentu *velim* (Vrančić: 49). Mažuranić primjećuje izostanak infinitiva toga glagola. Skok piše da se taj glagol praslavenskoga podrijetla rabi samo u kajkavštini i čakavštini, i to samo u prezentu i imperfektu (Skok 1973: 573). U čakavskim je organskim idiomima zabilježen npr. prezentski oblik *velin* u Novom Vinodolskom (Sokolić-Kozarić), *velin* u Kompolju (Kranjčević), *vèlīm*, *vèliš*, *vèli* u Pajngrtu u austrijskom Gradišću (Koschat 1978: 287), u 3. os. jd. *veli* u Lumbardi na Korčuli (Cebalo). Jurišić upozorava da se u govoru otoka Vrgade rabi samo oblik za 3. os. jd. *velī*. U štokavsko-čakavskoj Čembi u austrijskom Gradišću zabilježen je također oblik za 3. osobu *velī* (Neweklowsky 1978: 336). U kajkavskom Umoku i Vedešinu u sjeverozapadnoj Mađarskoj zabilježen je oblik za 1. os. *ve(l)jīm* (Houtzagers 1999.). Važno je naglasiti da je taj glagol od starine imanentan i hrvatskoj štokavštini, pa se sukladno tomu susreće u starih dubrovačkih pisaca, npr. u Držićevu prologu Dugoga Nosa u Dundu Maroju: *gdje vele da se psi kobasami vežu*. Budući da je autorica ovoga rada za svoga terenskoga istraživanja arhaičnoga štokavskoga govora Rekaša u Rumunjskoj u travnju 2008. zabilježila 3. os. jd. *kakò se velī* i 3. os. mn. *velīdu*, jasno je da razmatrani glagol pripada temeljnomu leksičkomu fondu svih triju hrvatskih narječja, te da se u prošlosti znatno više rabio nego danas. Važno je napomenuti da se u novoštokavskim ikavskim idiomima bunjevačkih Hrvata u Bačkoj također rabi prezentski oblik *vèlīm* (Peić i Bačlija).

Glagol *zamazati* u značenju 'učiniti nečistim' Maretić je također proglasio kajkavizmom, te preporučio štokavsko rješenje *uprljati*. Pavešić je oprezniji pa *zamazati* samo označuje kao dijalektalizam. Pavešić je u pravu jer se ta riječ rabi i u različitim čakavskim govorima (ukoliko nije zamijenjena nekom posuđenicom), naročito na čakavskom sjeverozapadu, npr. u Kompolju u Gackoj *zamàzat (se)* (Kranjčević), *zamazat* u Pićnu u Istri (Ružić Sudčev), *zamazat se* u Belom na Cresu (Velčić) i Labinu (Milevoj). Sukladno tomu rabi se i imenica *zamàzanac* 'prljavko' u govorima Bakarca i Škrljeva (Turina i Šepić-To-

min). Glagol *zamazat (se)* ‘zaprljati se’ rabe i bunjevački Hrvati u Bačkoj (Peić i Bačlija). U kajkavaca je također čest.

Glagol *hrzati* Slavko Pavešić označuje kao regionalizam i preporučuje u književnom jeziku inačicu *rzati* bez inicijalnoga fonema /h/. U hrvatskim pak pisanim spomenicima ima znatan broj potvrda s početnim /h/, pa npr., prema navodima iz Akademijina rječnika, u jednom je rukopisu Statuta poljičkoga glagolski prilog *rvući se*, a u drugom *hrvajući se* (sv. 16). Isti izvor navodi potvrdu glagola *hrvati se* u čakavskih i štokavskih autora, npr. u djelima Marka Marulića, Jerolima Kavanjina, Petra Kanavelića, Filipa Lastrića, Matije Divkovića te osobito u Kačićevu Razgovoru ugodnom i dr. (sv. 14.). Glagolski prilog *hrzeći* ‘hrzajući’ zabilježen je u čakavskom govoru Bakarca i Škrljeva (Turina i Šepić-Tomin 1977.). U arhaičnim štokavskim i hibridnim čakavsko-štokavskim govorima u austrijskom Gradišću realizira se također s inicijalnim /h/, ali u inačici *hrzetati*, npr. u Hrvatskom Cikljinu (Tornow 1989.), odnosno *hrzetat* u Čembi (Neweklowsky 1978: 324, 336). Glagol *hrzati* s inicijalnim fonemom /h/ u kajkavskih je kazivača najčešći u inačicama *herzati* i *hrzati*. Primjeri pokazuju uporabu realizacija s inicijalnim /h/ u hrvatskom jeziku od starine, i to u čakavštini, kajkavštini i arhaičnoj štokavštini. Realizacije s inicijalnim /h/ postale su dio hrvatske suvremene leksičke i pravopisne norme s *Hrvatskim pravopisom* iz 1971., a kao normativni navedeni su i u novijim jezičnim priručnicima.

Glagol *drapati* u značenju ‘derati, čupati, kidati, trgati’, odnosno prefigurirani svršeni *podrapati* ‘poderati, pokidati, potrgati i sl.’ također pripada staromu hrvatskomu leksičkomu sloju, a do danas se u aktivnoj uporabi sačuvao u tom značenju u kajkavskim idiomima. U pet stoljeća starim dijasporskim idiomima gradišćanskih Hrvata glagol *drapat se* rabi se u značenju ‘tući se, čerupati’. Međutim, svršeni glagol *podrapat se* rabi se i u značenju ‘poderati se’, npr. u čakavskom stinjačkom govoru (Neweklowsky 1989.). Taj je svršeni glagol uvršten i u *Rječnik govora bačkih Hrvata* u značenju ‘iskidati, poderati’ (Sekulić 2005.).

Glagol *prositi* u značenju ‘moliti’ Maretić je opisao kao kajkavizam. Međutim, u Hrvata to nije samo kajkavska riječ, jer je u sjeverozapadnoj čakavštini¹⁷ posve uobičajen glagol *prositi* u značenju ‘moliti’, npr. *prošit* na otoku Uniju (Nikolić), u Senju (Moguš), na Grobniku (Lukežić i Zubčić), na Stinjakima (Neweklowsky 1989.) i u Pinkovcu, *pruđsit* u Klimpuhu (Vulić i Maresić 1997: 385) i Frakanavi, *pròsit* u Pajngрту (Koschat 1978: 255). U austrijskom je Gradišću tako i u štokavsko-čakavskim govorima, npr. *prošit* u Čembi (Neweklowsky 1978: 335) te u štokavskim govorima, npr. *prositi* u Hrvatskom Cikljinu, Starom Hodasu, Bandolu i Marofu (Tornow).

Za glagol *ružiti* Maretić također kaže da je kajkavizam, s čime se slaže i Pavešić. Potvrde iz mjesnih govora nedvojbeno pokazuju da je ta riječ podjednako kajkavska i čakavska jer je u značenjima ‘vrijeđati, grđiti’ zastupljena i u čakavštini, npr. *rūžiti (se)* na otoku Ižu (Martinović 2005.), *rūžiti* u Kukljici na Ugljanu (Maričić Kukljičanin), u mjestu Sali na Dugom otoku (Piasevoli) te u Povljani na Pagu (Tičić), *ružiti* u Kolanu na Pagu (Oštarić),

¹⁷ U tom se tipu govora u značenju ‘prosjaciti’ obično rabi posuđenica *pekljat*.

ružit na otoku Uniju (Nikolić 2000.), *ružit* u Bakarcu i Škrljevu (Turina i Šepić-Tomin) te u Rukavcu kraj Rijeke (Mohorovičić-Maričin). Zanimljivo je da glagol *ružit* u značenju 'vrijeđati' rabe i bunjevački Hrvati u Bačkoj (Peić i Bačlija), pa je to primjer uporabe toga glagola u novoštokavskim ikavskim govorima, a rabi se i u kajkavskim organskim idiomima. Zato je začuđujuće što Brodnjak glagol *ružiti* smatra srbizmom i preporučuje kao hrvatsku riječ *grditi*.

Prilog *čisto* sastavnim je dijelom arhaičnih čakavskih govora u Gradišću u Austriji, npr. u ikavskom govoru Stinjaka *č'i:sto* Adv. 'ganz' (Neweklowsky 1989.), u ikavsko-ekavskom govoru Pajngreta *čisto* - ganz – *Pri bđji je već kim čisto sè propālo* (Koschat 1978: 196), a također i brojnih čakavskih govora u Hrvatskoj, npr. Kopolja u Gackoj *čisto* posve, potpuno *Čisto nē verujen* (Kranjčević), čakavskoga Grobnika *čisto*, pril. – posve, potpuno, sasvim (Lukežić i Zubčić 2007.). U arhaičnom štokavskom govoru Hrvatskoga Cikljina u austrijskom Gradišću također se rabi prilog *čisto* adv. ganz *Imate čisto mlādu kuharicu* (Tornow 1989.). U različitim fonološkim inačicama rabe ga i kajkavci. Te potvrde iz hrvatskih organskih idioma pokazuju da je riječ o starom hrvatskom prilogu koji je zajednička baština čakavštine, kajkavštine i arhaične hrvatske štokavštine, a Maretić ga je smatrao kajkavizmom u hrvatskom književnom jeziku.

Navedeni primjeri pokazuju kako u suvremenom hrvatskom književnom jeziku ima niz riječi koje pripadaju hrvatskomu leksičkomu fondu svih triju hrvatskih narječja od starine. Posljednjih pak godina hrvatski jezikoslovci sve više ističu kako hrvatski književni jezik valja temeljiti na svim trima hrvatskim narječjima. Takvi su pomaci više teško mogući u gramatičkom sustavu, ali u leksiku bi se moglo više važnosti dati riječima koje, na razini organskih idioma, ne pripadaju samo jednomu nego barem dvama, a mnoge i svim trima hrvatskim narječjima.

LITERATURA I IZVORI

- Balaž, Joško (1991): *Hrvatski dialekt u Devinskom Nuovom Selu*, Novo Selo –Bratislava
- Baničević, Božo (2000): *Rječnik starinskih riječi u Smokvici na Korčuli*, Župni ured Žrnovo, Žrnovo
- Bego-Urban, Melita (2003): *Da se ne zaboravi (riječi, pojmovi, uzrečice)*, Humanitarno društvo Župe dubrovačke Čibača
- Breu, Walter; Piccoli, Giovanni (2000): *Dizionario croato molisano di Acquaviva Collecroce*, Campobasso
- Brodnjak, Vladimir (1993): *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*, Školske novine – Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
- Bujan-Kovačević, Zlata (1999): *Fužinarski kaj. Prilog rječniku goranskih govora*, MH Delnice s podružnicom Fužine, Delnice - Fužine
- Cebalo, Roko (2005): *Razgovori na mrkenti. Stare lumbarajske riči*, Vlastita naklada, Zagreb

- Czenar, Gisela (1981): *Bäuerliche Geräte und Techniken in der kroatischen Mundart von Nebersdorf/Šuševu im Burgenland, Slawistische Reihe, 4*, Klagenfurt
- Držić, Marin (1979): *Djela*, prir. Frano Čale, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb
- Duda, Bonaventura; Fućak, Jerko, prijev. (1977): *Novi zavjet*, četvrto izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb
- Dulčić, Jure; Dulčić, Pere (1985): »Rječnik bruškoga govora«, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7, sv. 2, Zagreb, 373-747.
- Finka, Božidar (ur.) (1984-2005): *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, JAZU – Zavod za jezik IFF, Zagreb
- Geić, Duško; Slade Šilović, Mirko (1994): *Rječnik trogirskog čakavskog govora*, Trogir
- Gusić, Ivica (2004): *Rječnik govora Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine*, Zagreb
- Hajszan, Robert (1991): *Die Kroaten der Herrschaft Güssing*, Literas – Verlag, Wien – Güttenbach/Pinkovac
- Hamm, Josip; Hraste, Mate; Guberina, Petar (1956): »Govor otoka Suska«, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1, Zagreb, 7-213.
- Houtzagers, Hubrecht Peter (1985): *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*, *Studies in Slavic and General Linguistic*, 5, Amsterdam
- Houtzagers, Hubrecht Peter (1999): *The Kajkavian Dialect of Hidegség and Fertőhomok*, *Studies in Slavic and General Linguistic*, 27, Amsterdam
- Ivančić-Dusper, Đurđica (2003): *Crkvèniškī besedār, adamić* – Ustanova u kulturi »Dr. Ivan Kostrenčić«, Rijeka – Crikvenica
- Jakšić, Martin (2003): *Divanimo po slavonski*, Pergamena, Zagreb
- Japunčić, Mile (1996): *Taslak. Rječnik Sv. Roka*, Zagreb
- Jonke, Ljudevit (1965): *Književni jezik u teoriji i praksi*, Znanje, Zagreb
- Jurišić, Blaž (1973): *Rječnik govora otoka Vrgade*, II. dio, Zagreb
- Kalsbeek, Janneke (1998): *The Čakavian Dialect of Orbanići near Žminj in Istria*, *Studies in Slavic and General Linguistics*, Rodopi, Amsterdam - Atlanta, GA
- Koschat, Helene (1978): *Die čakavische Mundart von Baumgarten im Burgenland*, *Schriften der Balkankommission Linguistische Abteilung XXIV/2*, Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien
- Kranjčević, Milan (2004). *Ričnik gäcke čakāvšćine. Kōnpoljski divân*, Katedra čakavskog sabora pokrajine Gacke – Grafrade, Otočac – Rijeka
- Krpan, Stjepan (1983): *Hrvati u Keči*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
- Kustić, Nikola (2002): *Čakavski govor grada Paga s rječnikom*, Društvo Pažana i prijatelja grada Paga u Zagrebu, Zagreb
- Lipljin, Tomislav (2002): *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*, Garestin d.o.o., Varaždin

- Lisac, Josip (1999): »Leksička norma i hrvatska narječja«, u: Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika, Matica hrvatska, Zagreb, 246-259. (isto u: Josip Lisac: *Hrvatski govori, filolozi, pisci*, Matica hrvatska, Zagreb, 1999., str. 166.-178.)
- Lučić, Berto (1997): »Kastavske 'domaće' besedi«, *Zbornik kastavštine*, 5, Kastav, 139-197.
- Lukežić, Iva; Zubčić, Sanja (2007): *Grobnički govor XX. stoljeća*, Katedra čakavskog sabora Grobnišćine, Rijeka
- Mahulja, Ivan (2006): *Rječnik omišaljskoga govora*, Riječki nakladni zavod – Općina Omišalj, Rijeka – Omišalj
- Malnar, Slavko (2002): *Pamejnek. Govor u čabarskom kraju*, Matica hrvatska Čabar – Adamić, Čabar
- Maresić, Jela (1996): »Rječnik govora Podravske Sesvete«, *Filologija*, 27, Zagreb, 153-228.
- Maresić, Jela (1999): »Đurđevački rječnik«, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 11, Zagreb, 187-254.
- Maresić, Jela; Menac-Mihalić, Mira (2008.): »Frazologija križevačko-podravske kajkavskih govora s rječnicima«, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
- Maretić, Tomo (1924): *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*, Zagreb
- Maričić Kukljičanin, Tomislav (2000): *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Martinović, Žarko (2005): *Rječnik govora otoka Iža*, Gradska knjižnica Zadar, Zadar
- Matković, Dinko (2004): *Rječnik frazema i poslovice govora Vrboske na otoku Hvaru*, Ogranak Matice hrvatske Jelsa, Jelsa
- Mažuranić, Vladimir (1975): *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, pretisak, Informator, Zagreb
- Milevoj, Marijan (1992): *Gonan po nase. Rječnik labinskog govora*, Labin
- Milevoj, Marijan (1994): *Vadin po nase. Rječnik labinskog govora*, Labin
- Moguš, Milan (2002): *Senjski rječnik*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Matica hrvatska Senj, Zagreb – Senj
- Mohorovičić-Maričin, Franjo (2001): *Rječnik čakavskog govora Rukavca i bliže okolice, adamić* – Katedra čakavskog sabora Opatija, Rijeka – Opatija – Matulji
- Neweklowsky, Gerhard (1978): *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*, Wien
- Neweklowsky, Gerhard (1989): *Der kroatische Dialekt von Stinatz Wörterbuch, Wiener slawistischer Almanach*, 25, Wien
- Nikolić, Margita (2000): *Unije – kuželj vaf sarcu*, Katedra Čakavskog sabora Cres – Lošinj, Mali Lošinj

- Oštarić, Ivo (2005): *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Pavešić, Slavko i dr. (1971): *Jezični savjetnik s gramatikom*, Matica hrvatska, Zagreb
- Peić, Marko; Bačlija, Grgo (1990): *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Matica srpska, Novi Sad – Subotica
- Piasevoli, Ankica (1993): *Rječnik govora mjesta Sali*, Sali
- Radulić, Ladislav (2002): *Rječnik rivanjskoga govora*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Ribarić, Josip (1940): »Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri«, *Srpski dijalektološki zbornik*, 9, Beograd, 1-207.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU* (1881-1976)
- Ròki - Fortunãto, Ândro (1997): *Libar Vĩškiga Jazika*, Toronto
- Rusković Tićo, Anto Tješimir (2001): *Rječnik rćanskog jezika, riječi i izraza u govoru na dalmatinskom području a posebno na Pelješcu*, Zagreb
- Ružić Sudčev, Šime (1999): *Pićan i pićònski idiomi*, C.A.S.H. Histria-Croatia, Pula
- Sekulić, Ante (2005): *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović«, Zagreb
- Skok, Petar (1971-1973): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 1.- 3., JAZU, Zagreb
- Sokolić-Kozarić, Josip M.; Sokolić-Kozarić, Gojko M. (2003): *Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog*, Rijeka – Novi Vinodolski
- Škaljić, Abdulah (1979): *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo
- Šonje, Jure (2000), *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže – Školska knjiga, Zagreb
- Tičić, Ante (2004): *Rječnik govora mjesta Poveljane na otoku Pagu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Tornow, Siegfried (1989): *Burgenlandkroatisches Dialektwörterbuch. Die vlahischen Ortschaften*, Osteuropa-Institut an der Freien Universität Berlin, Berlin
- Turčić, Branko (2002): *Sedmošojani. Prvi čakavski rječnik, adamić*, Rijeka
- Turina, Zvonimir; Šepić-Tomin, Anton (1977): *Rječnik čakavskih izraza. Područje Bakarca i Škrljeva*, Rijeka
- Večenaj, Ivan; Lončarić, Mijo (1997): *Rječnik govora Gole*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
- Velčić, Nikola (2003): *Besedar bejske tramuntane*, Katedra Čakavskog sabora Cres–Lošinj – Tramuntana – *adamić*, Mali Lošinj – Beli – Rijeka
- Vlahov, Lovre (1996): *Dalmatinski pučki ričnik našega kraja*, Zagreb
- Vodopić, Nina (2006): *Kunovske stare riči*, Kuna

- Vrančić, Faust (1595): *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum*, Venetis, pretisak 1992., Zagreb
- Vranić, Silvana; Vulić, Sanja (2008): »Grobnički govori u svjetlu novijih istraživanja«, *Čakavska rič*, XXXVI, 1-2, Split, 145-157.
- Vuković, Siniša (2001): *Řičnik šelaškēga gđvora. Rječnik dijalekta Selaca na otoku Braču*, Laus, Split
- Vulić, Sanja (1991): »Učimo hrvatski od gradišćanskih Hrvata«, *Jezik*, XXXIX, 1, Zagreb, 4-10.
- Vulić, Sanja (1992): »Učimo hrvatski od gradišćanskih Hrvata«, *Nova Matica*, 1, Zagreb, 42-43.
- Vulić, Sanja (1993): »Gradišćanskohrvatski jezik u odnosu prema suvremenom hrvatskom književnom jeziku«, *Tjedan Gradišćanskih Hrvata*, Zagreb, 26. 8. - 5. 9. 1993., Hrvatska matica iseljenika, 43-46.
- Vulić, Sanja (2000): »Govor otoka Drvenika«, *Zbornik otoka Drvenika*, sv. 1, Drvenik, 561-639.
- Vulić, Sanja (2008): »O hrvatskim riječima«, *Matica*, 11, Zagreb, 36.
- Vulić, Sanja (2009): *Vitezovi hrvatskoga jezika u Bačkoj*, NIU Hrvatska riječ – Matica hrvatska Ogranak Subotica, Subotica
- Vulić, Sanja; Maresić, Jela (1997): »Rječnik klimpuškoga govora«, *Panonska ljetna knjiga 1997*, Güttenbach / Pinkovac, 370-395.
- Vulić, Sanja; Maresić, Jela (1998): »Rječnik govora Novoga Sela u Gradišću u Austriji«, *Panonska ljetna knjiga 1998*, Güttenbach/Pinkovac, 496-527.

ABOUT THE CROATIAN LEXIS BASED ON EXAMPLES FROM THE CHAKAVIAN DIALECT

Summary

Certain words that can be found in the Chakavian or Kajkavian dialects are very often considered to be a particularity of that dialect without the necessary verification of their use in the organic idioms of other Croatian dialects. This paper, based on specific examples, pays attention to those words that are common to both the Chakavian and Kajkavian organic idioms, i.e. the Chakavian and Shtokavian vernaculars, and the vernaculars of all three Croatian dialects. The work ends with the conclusion that this common basic Croatian lexis is substantial, but that so far, it has been insufficiently researched.

Keywords: *Croatian lexis, Chakavian dialect*

SUL LESSICO CROATO SULLA BASE DI ESEMPI DAL DIALETTO CIACAVO

Riassunto

Alcune parole che s'incontrano nel dialetto ciacavo o caicavo si ritengono molto spesso particolarità di quei dialetti, senza il necessario riscontro del loro uso negli idiomi organici degli altri dialetti croati. In questo lavoro, sulla base di esempi concreti, si rivolge l'attenzione alle parole che sono comuni agli idiomi organici ciacavi e caicavi, alle parlate locali ciacave e stocave, o alle parlate di tutti e tre i dialetti croati. Si conclude che questo lessico comune di base croato è rilevante, ma finora insufficientemente studiato.

Parole chiave: *lessico croato; dialetto ciacavo*

Podaci o autorima

Dr. sc. Sanja Vulić, docentica je na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, gdje predaje hrvatsku dijalektologiju.

Mob.: 098/90-44-425; e-mail: sanja.vulic@zg.t-com.hr